שמן והדם. הלי שמן להריח הוא דלי להעביר הזוהמא הא אמרינן בפרק אלו דברים (לקמן נג.) דלין מברכין עליו: **הכי אמר רבא הלכתא כבית הלל ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דקא עביד.** כך כתוב בספרים שלנו ובפירוש רש"י אבל רב אלפס פסק כרבא משמע שלא היה גורס בספרו ולא היא וכו':

[ט] **האי מאן דמורח באתרוגא וחבוש' מברך וכו'.** ולוקא דשמריא בהם אבל אם בא לאכול מהם אין לברך ברכת ריח כי אם ברכת אכילה: בתוספות

אמר רב גידל אמר רב האי [א]סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חננאל אמר רב הני [ב]חלפי דימא מברכין עלייהו בורא עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קראה [ג]והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ [ד](רב משרשיא אמר) האי [ה]נרקום דגוניתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר רב ששת הני [ו]סיגלי מברכין עלייהו בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא [ז]האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה [ח]האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב [ט]מנין שמברכין על הריח שנאמר [י]כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים [כ]בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר [יא]ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב [יב]את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר [יג]ואיהו דידיה עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וירח כשלשה איבעיא להו אבוקה כשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה ת"ש וירח כשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומזיק לשנים נראה ואינו מזיק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה: [יד]ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש [טו]ואל ילבין פני חברו ברבים מנלן מתמר שנאמר [טז]היא מוצאת וגו': ת"ר הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדם וב"ה אומרים [יז]מברך על ההדם ואח"כ מברך על השמן אמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדם לריחו לא זכינו לסיכתו לא זכינו [יח]א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדם שקל רב פפא בריך אהדם ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה הכי אמר רבא [יט] הלכה כב"ה [כ]ולא היא [א] [כא]לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ת"ר [כב]הביאו לפניהם שמן ויין ב"ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים [כג]אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן וטחו בראש השמש ואם שמש ת"ח הוא טחו בכותל מפני שגנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם [כד]לשוק [כה]ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים הממולאים ואל יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יכנס באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה [כו]אל יצא כשהוא מבושם לשוק א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא [כז]ושערו כבגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי [כח]ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעידניה קא אזיל [כט]ואל יצא במנעלים הממולאים מסייע ליה לרבי חייא בר אבא [ל]דאמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים הממולאים איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא לית לן בה ובפנתא [ל] לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא לית לן [לא]בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים לית לן בה [לב]ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו [לג]ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו [לד]ואל יכנס אחרונה לבית המדרש משום דקרו ליה [לה]פושע וי"א [לו]אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר [לז]פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדריה בקדושא דבי שמשי [לח]ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר [לט] המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו דוחק רגלי שכינה דכתיב [מ]מלא כל הארץ כבודו: מתני'

סמלק. יסמי"ן קורין לו בלשון ישמעאל [מא]והוא מין עשב שיש בו שלש שורות של עלין זו למעלה מזו ושלשה עלין לכל שורה: **חלפי דימא.** בוסש קורין אספי"ג והוא שבולת נרד ועשוי כעין גבעולי פשתן [מב] דאסכמן גבעולין דאיקרי עץ: **נרקום.** מבלגת הסרון בה"ג: **דגוניתא.** הגדל בגיגה: **סיגלי.** ויול"ש בלע"ז: **חבושין.** קולוניי"ש בלע"ז: **להפנאות.** ליהנות: **לבנון.** שמריתין עליו ופרחו: **יפה לו אומנתו.** ואפי' בזרסי נאה לו אומנותו בעיניו ועשה הקדוש ב"ה כן שלא יחסר העולם אומנות: **קורא.** הגדל בדקל תלה אותו לחזיר והוא יגלגלנו בלשפה שזו היא אומנותו: **אבוקה.** כשני בני אדם. לענין היולא בלילה דאמר מרע [מג] אל יצא אדם יחידי בלילה: **וירח כשלשה.** ויש חלוק בין שיש לשלשה לדלקמן: **לאחד נראה.** השד ומזיקו: **היא מוצאת והיא שלחה וגו'.** ואילו בהדיא לא אמרה אלו הסתימנים של יהודה הם ולו אני הרה אלא לאיש אשר אלה לו אנכי הרה אם יהודה ואם לאו אסרף ולא אלבין פניו: **שמן והדם.** בסוף הסעודה שמן לסוף ידיו להעביר זוהמת המולכלים והדם להריח כמו שאמרנו: **אני אכריע.** לגד בית שמאי: **וזינו לריחו ולסיכתו.** כגון משחא כביסא [מד]הלך שמן עדיף: **ולא היא.** לא אמר רבא הלכתא כב"ה אלא רב פפא אסקיף לפי שטעה והשמיט עצמו בכך: **שמן ויין.** זהו יין שלאחר המזון ואין זה כוס של ברכה: **חוזר ומברך על היין.** כגון בחול שאין היין קבע ואין היין שלבני המזון פוטרו: [מה]**שמן בימינו.** לפי שעליו מברך תחלה: **מברך על השמן.** [מו]בורא שמן ערבים: **וטחו בראש השמש.** כדי שלא יצא בידיו מבושמות בשוק שגנאי הוא לתלמיד חכם: **שחשודים על משכב זכור.** מבשמין עצמם כדי שיתאוו להם: **ושערו כבגדו דמי.** דלא שכיח ביה זיעה: **ואמרי לה כגופו.** דשכיח ביה זיעה: **משום חשדא.** של זנות: **דלא קביע ליה עידנא.** שלא קבעו לו רבו קביעות ללמדו בלילה: **כפנתא.** אפפייר"ל בלע"ז שעל גבי הרגל: **גילדא.** עקב שקורין שול"ל: **בימות הגשמים.** הטיט מכסהו: **אפי' היא ומושדין אומו: דקרו ליה פושע.** מתעצל: **בקדושא דבי שמשי.** ששותה כוס של קידוש בשבת בלילה: מתני'

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קלא א ב מיי' פ"ט מה"מ: ברכות הל' ו סמג עשין מז טוש"ע א"ח סי' רטו סעיף ז:

קלב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

קלג ד טוש"ע שם סעיף מ:

קלד ה מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ב:

קלה ו מיי' פ"ט שם הל' יג סמג שם טוש"ע א"ח סי' רכו:

קלו ז מיי' פ"ט שם [הלכה ו] וטוש"ע א"ח סי' רטו סעיף ו:

קלז ח מיי' פ"ט שם הל' ו דעות הל' מ וטוש"ע מה"מ הל' ז טוש"ע א"ח סי' תכ סעי' לגמ':

קלח ט מיי' פ"ט מה"מ: ברכות הל' ג סמג עשין מז טוש"ע א"ח סי' רטו סעיף יא:

קלט י מיי' פ"ז הל' שם הלכה יד וטוש"ע הל' ה סמג שם

קמ כ ל מ נ מיי' פ"ה מה"מ: דעות הל' ט:

קמא ס מיי' שם הלכה ז:

קמב ע מיי' שם הלכה ב:

פ [מיי' פ"ו מה"מ: מ"מ ה"ד וטוש"ע יו"ד סי' רמד סעיף טז]:

קמג צ מיי' פ"ה מה"מ: דעות הלכה מ:

ק מיי' שם [וטוש"ע א"ח סי' כ סעיף ו]:

תורה אור השלם

1. **הִיא הֶעֱלָתָם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הֶעֱרֻכוֹת לָהּ עַל הַגָּג:**
יהושע ב ו

2. **כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּ יָהּ:** תהלים קנ ו

3. **יֵלְכוּ יֹנְקוֹתָיו וִיהִי כְזַיִת הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְّבָנוֹן:**
הושע יד ז

4. **אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ גַּם אֶת הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף:** קהלת ג יא

5. **הִוא מוֹצֵאת הִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה:**
בראשית לח כה

6. **וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:**
ישעיהו ו ג

רב ניסים גאון

ששה דברים גנאי לתלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה. ובמסכת שחיטת חולין בפ' גיד הנשה (דף צא) אמרינן ריאבק איש עמו אמר ר' יצחק מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה. ויש אומרים אף אל יהלך בקומה זקופה דכתיב האשה נקנית (קדושין דף לא) אמרינן אמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם שיהלך ד' אמות בקומה זקופה שנאמר (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו:

רבינו חננאל

פירוש סימלק יאסמין. פירוש **נרגים** חבצלת השרון. אסיקנא סמלק ונרגים דגיגניתא בורא עצי בשמים. **נרקים דדברא.** פירוש, דגדל בשדות בלא זריעה, בורא עשבי בשמים, וכן כיוצא בהם. חילפי ימא נמי בורא עצי בשמים. ואף על גב דרכיכי עצים מיקרו, דהא פשתי הנץ דרכיכי ואיקרו עץ. ופירשו הראשונים הני חילפי דימא לא בריר לן ודאי מאי ניהו. וקי"ל כי הא מתניתא דקא מלבלבי. אומר בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום ובורא בו בריות נאות ליהנות מהם. **מנלן מתמר שנאמר היא מוצאת וגו'.** [עי' פר' ר"ח כתובות סז, ב]. א"ל הכי אמר רבא הלכה בבית הלל. שמן והדם אסקא רבא הלכתא כבית הלל דאמרי מברך על ההדם ופוטר את השמן, דר' יוחנן דאמר הלכה כהמכריע ליתא, דהלכה למעשה כבית הלל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' הלכה כב"ה (ולא היא וכו' דעבד) תפ"מ, וי"ב בהלכפי לא נגרס ליה: (ב) רש"י ד"ה תלפי וכו' נגעולי פשתן מאי קרא דאסכמן:

גליון הש"ס

גמ' ולא היא לאשתמוטי נפשיה. עי' בקונטרס עדה בירושלמי מיה ס"ז דף (כ"ס) (לה.) ד"ה מיתמיה ולפנ מלקי. ומי' בתוספות הרלב"ח דף רט"ע ד"ה וכה מן דין: רש"י ד"ה סמלק וכו' **הוא** מין עשב. כדאמרינן אמ"כ הני סגלי. מנוחר דסיגלי לא הוי יסמין. וכמו שפי' רש"י סיגלי (ויול"ש בלע"ז). ועי' רש"י על התורה (בהעלותך ל יד) ובכל"מ שם: **רש"י ד"ה מברך על השמן בורא** שמן ערב. עי' לקמן ס"ג ע"א בכרש"י ד"ה אין מברכין עליו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד) נמחק דה"ב הכי"ף ל"ג: [ב] שם (ובפנתא) ל"ל אלא כאורחא אבל בבמתא ל"ל בה) תפ"מ: [ג] שם (דאמר מר המהלך בקומה זקופה אפי' ד"א כאלו דוחק רגלי שכינה) תפ"מ ומ"ב הכי"ף והכל"ש ל"ג לה:

לעזי רש"י

יסמי"ן. יסמין (מין עשב). אישפי"ג. אזוביון. ויולי"ש. סגלים, סיגליות. קודרוני"ש [קודרוינ"ן]. חבושים (פירות). אנפיני"א [אינפיניצי"א]. פנת (הנור העליון של הנעל). שול"א. סולה.

מוסף רש"י

שנאמר היא מוצאת. אע"פ שהיו מוליאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה בנעלמי אלא שלחה לו למי שאלה לו אכיר הרה, ואם יודה הוא מעצמו יודה (ב"מ נ:). ואם לאו תיתקיף

הגהות הש"ס

(ג) [ל"ל אמר רב משרשיא], (ד) [ל"ה ל.], (ה) [ל"ל בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא ישתנו וכו' ע"ר], (ו) [גי' הסיגלי והוא לדידיה חויל ע"ש ערך סקן], (ז) ב"מ נט. כתובות סז: סוטה י:, (ח) [ע' תוספות ספחים כח. ד"ה אין ומו' ב"ק קנו. ד"ה הכתבה], (ט) [ל"ל דמ"ש מפתנו ס"ס ס' כב פפא מקבלת בעפשיה פנינ על כי יומנן ולא מתמה קפופא הוא דבעי לאשתמוטי שלא ממלת מסרדות ומלנה הגדולה בהנו ולי לאו דקים ליה דהכי הלכתא לא עביד עובדא בנפשיה והכי קי"ל בכל דוכתא מעשה כן], (י) [תוס' פ"ה ה"ל], (יא) מס' ד"א זעוש ע"ו, (יב) [נ' תולין בא. ספחים קיב:], (יג) זבחים יט., (יד) [שבת קד. ע"ש], (טו) [הרמב"ם לא הזכיר שלא המלוק בין יומת המתה לשקור ויומת הגשמים מוזכר אבל הסברא כין פנתא לגילדא וכן לאוכלא לו בכיתו המתנינ אמנם הרי"ף בברכות ויומר ביאור בשבת פ' אלו דברים הבית כל דלכים אלו ועי' בלחם משנה הל' דעות פ"ה דין ט), (טז) גי' רש"ל עצל], (יח) שבת קיג: [תענית י:] [ע' תוס' תענית י: ד"ה קפוקה], (יט) [ספחים קיב:], (כ) [ע"ל], (כא) [ל"ה שמן ד"ה מבכר לפני ד"ה תחל], (כב) [ע"ל], (כג) [שיך לעיל קודם ד"ה שמן],

(כד) [ל"ל אמר רב משרשיא], (כה) [ל"ה ל.], (כו) [ל"ל אמרי ישראל שלא טעמו טעם חטא ישתנו וכו' ע"ר], (כז) [גי' הסיגלי והוא לדידיה חויל ע"ש ערך סקן], (כח) ב"מ נט. כתובות סז: סוטה י:, (ל) [ע' תוספות ספחים כח. ד"ה אין ומו' ב"ק קנו. ד"ה הכתבה], (לא) [ל"ל דמ"ש מפתנו ס"ס ס' כב פפא מקבלת בעפשיה פנינ על כי יומנן ולא מתמה קפופא הוא דבעי לאשתמוטי שלא ממלת מסרדות ומלנה הגדולה בהנו ולי לאו דקים ליה דהכי הלכתא לא עביד עובדא בנפשיה והכי קי"ל בכל דוכתא מעשה כן], (לב) [תוס' פ"ה ה"ל], (לג) מס' ד"א זעוש ע"ו, (לד) [נ' תולין בא. ספחים קיב:], (לה) זבחים יט., (לו) [שבת קד. ע"ש], (לז) [הרמב"ם לא הזכיר שלא המלוק בין יומת המתה לשקור ויומת הגשמים מוזכר אבל הסברא כין פנתא לגילדא וכן לאוכלא לו בכיתו המתנינ אמנם הרי"ף בברכות ויומר ביאור בשבת פ' אלו דברים הבית כל דלכים אלו ועי' בלחם משנה הל' דעות פ"ה דין ט), (לח) גי' רש"ל עצל], (לט) [תענית י:] [ע' תוס' תענית י: ד"ה קפוקה], (מ) [ספחים קיב:], (מא) [ע"ל], (מב) [ל"ה שמן ד"ה מבכר לפני ד"ה תחל], (מג) [שיך לעיל קודם ד"ה שמן],

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מתני' מליח. כל דבר מלוח: **גמ' פירות גוסר.** פירות אלה יש כגרת חשוונים מן הפת: **זיונא.** משמע מידי דבר אכילה: **מזונא.** דבר הסועד: **דשריך דודא מאפופיס.** שהזונא מחליף ממלאו. ממון לאלת פניס בשרו מחליף: **עד דמריד.** דעתו מטרפת:

מתני' [א]הביאו לפניו מליח [ב] תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו [ג]זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **גמ'** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עווירא אמר רב אשי באוכלי פירות גנוסר שנו [ד]אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר כי הוינן בי מאה מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מיניהו [ה]הוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי [ו]ואכיל להו ומשתבע דלא טעים זיונא זיונא ס"ד אלא אימא מזונא רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו רשב"ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לע"ש כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלש בריכות בחדש כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים זוגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל סעודה שאין בה [ז]שריף אינה סעודה:

מתני' אכל ענבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכ"א ברכה אחת [ח](מעין שלש) ר"ע אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו מברך עליו ג' ברכות [ט]השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה בדברו ר' טרפון אומר [י]בורא נפשות רבות וחסרונן: **גמ'** מ"ט דר"ג דכתיב [יא]ארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב [יב]ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ורבנן ארץ הפסיק הענין ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבעי ליה [יג]למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר חנינא [יד]כל שהוא מחמשת המינין בתחלה מברך עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש שאמר רבה בר מרי אריב"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל [טו]אבי לרב דימי מאי ניהו [א] ברכה אחת מעין שלש א"ל [יז]אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבחך ותבנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה [יח]ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא [יט] רב דימי אמר רב חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הכא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם [יח]ולא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה ר"נ בר יצחק אינהו אכלי ואנן מברכין [יט]אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה אמר

באוכלי פירות גנוסר שנו. שהמליח עיקר שהוא בא להשיב הלב שנמלא מפני מתיקות הפירות והפת שלאחריו טפל ואינו בא אלא בשביל המליח ופ"ש פירות הוי עיקר ומליח טפל ולברך על הפירות ולפטור כולהו ר"ל דמיירי שלא אכל הפירות בתוחו מעמד פ"ש בשעה שאכל פירות גנוסר לא היה שם עדיין מליח ופת דלא היה יודע שימלא לבו מתמת המתיקות: **מברך** על המליח. ואף על גב דלשמעינן דפת פוטר את הפרפרת[א] אלעזרין לשמעינן דפעמים דפת טפל[ב]: **רבי** עקיבא **אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו כו'.** ולא דמי לההיא דלעיל (דף לז.) דר"ג נתן רשות לר"ע לברך וכו'[ג] דשמאי הכא דאיקבע מזוניה עליה[ד]: **על** העץ ועל **פרי** העץ. אבל על היין מברכים על הגפן ועל פרי הגפן דיין קודם ברכה לעצמו משום שהיא מתיקותיה הוא הדין לאחריו ובמתיקה יש שתותמין על המרק ועל הפירות ויש שתותמין על הגפן ועל פרי הגפן מיהו לכאורה משמע דא"ל לשנות המתיקה שהרי אין אנו משנין רק לומר פרי הגפן במקום פרי העץ[ה] אבל בעלמא היכא דלא מברכינן על העץ אלא בשמתא על המרק ועל הפירות ביין נמי אין לשנות וכש"ל המיימוני מלריך להזיר בה מעין המאורע בשבת וכי"ט[ו] ומיהו לא נהגו העולם כן ויכול להיות מה שמזכירים מעין המאורע היינו דוקא בימיהם שהיו רגילין לקבוע מין ומאיני פירות אבל הא דלא קבעי ופר"ש היכא דאכיל מיני מזונות כגון דייסא ותאנים ושמי מתא מברך ברוך אתה ה' אע"ה על המחיה ועל הכלכלה על הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה וכו'[ז] ואותם בא"י אע"ה על המרק ועל המחיה ועל הפירות ולא הוי מחיה בשתים להמרק היא המוליאה המחיה והפירות:

אינהו מיכל אכלי ואנן מברכין. משמע שאין נראה לומקשן שידברו האומרים דבבל בשביל בני ארץ ישראל כי כך פר"ש גבי (קדושין מט.) לעולם יש אשה ואחר כך ילמוד תורה ותנא אחריתי ילמוד תורה ואחר כך יש אשה ומסיק הא לן והא להו ופירש ר"ת דר' יוחנן היה מדבר בשביל תלמידיו שהיו מבבל[ח] דשמא הכא קים ליה לומקשן דבאותה שעה שאמר רב חסדא הא מילתא לא היה לפניו שום תלמיד מא"י וכן לא שום תלמיד מבבל לפני רבי יוחנן וא"כ לא היה מזכיר רב חסדא שהיה מבבל כי אם לבני בבל ולהכי פריך איאך יברכו בני בבל על המרק ועל פירותיה משמע דקאי דוקא על פירות של ארץ ישראל והם אינם אוכלים אותן:

עבידנא

מתני' מליח. כל דבר מלוח: **גמ'** פירות גוסר. פירות אלה יש כגרת חשוונים מן הפת: **זיונא.** משמע מידי דבר אכילה: **מזונא.** דבר הסועד: **דשריך דודא מאפופיס.** שהזונא מחליף ממלאו. ממון לאלת פניס בשרו מחליף: **עד דמריד.** דעתו מטרפת:

באוכלי פירות גנוסר שנו. שהמליח עיקר שהוא בא להשיב הלב שנמלא מפני מתיקות הפירות והפת שלאחריו טפל ואינו בא אלא בשביל המליח ופ"ש פירות הוי עיקר ומליח טפל ולברך על הפירות ולפטור כולהו ר"ל דמיירי שלא אכל הפירות בתוחו מעמד פ"ש בשעה שאכל פירות גנוסר לא היה שם עדיין מליח ופת דלא היה יודע שימלא לבו מתמת המתיקות: **מברך** על המליח. ואף על גב דלשמעינן דפת פוטר את הפרפרת[א] אלעזרין לשמעינן דפעמים דפת טפל[ב]: **רבי** עקיבא **אומר אפי' אכל** שלק **והוא מזונו כו'.** ולא דמי לההיא דלעיל (דף לז.) דר"ג נתן רשות לר"ע לברך וכו'[ג] דשמאי הכא דאיקבע מזוניה עליה[ד]: **על** העץ ועל **פרי** העץ. אבל על היין מברכים על הגפן ועל פרי הגפן דיין קודם ברכה לעצמו משום שהיא מתיקותיה הוא הדין לאחריו ובמתיקה יש שתותמין על המרק ועל הפירות ויש שתותמין על הגפן ועל פרי הגפן מיהו לכאורה משמע דא"ל לשנות המתיקה שהרי אין אנו משנין רק לומר פרי הגפן במקום פרי העץ[ה] אבל בעלמא היכא דלא מברכינן על העץ אלא בשמתא על המרק ועל הפירות ביין נמי אין לשנות וכש"ל המיימוני מלריך להזיר בה מעין המאורע בשבת וכי"ט[ו] ומיהו לא נהגו העולם כן ויכול להיות מה שמזכירים מעין המאורע היינו דוקא בימיהם שהיו רגילין לקבוע מין ומאיני פירות אבל הא דלא קבעי ופר"ש היכא דאכיל מיני מזונות כגון דייסא ותאנים ושמי מתא מברך ברוך אתה ה' אע"ה על המחיה ועל הכלכלה על הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה וכו'[ז] ואותם בא"י אע"ה על המרק ועל המחיה ועל הפירות ולא הוי מחיה בשתים להמרק היא המוליאה המחיה והפירות:

אינהו מיכל אכלי ואנן מברכין. משמע שאין נראה לומקשן שידברו האומרים דבבל בשביל בני ארץ ישראל כי כך פר"ש גבי (קדושין מט.) לעולם יש אשה ואחר כך ילמוד תורה ותנא אחריתי ילמוד תורה ואחר כך יש אשה ומסיק הא לן והא להו ופירש ר"ת דר' יוחנן היה מדבר בשביל תלמידיו שהיו מבבל[ח] דשמא הכא קים ליה לומקשן דבאותה שעה שאמר רב חסדא הא מילתא לא היה לפניו שום תלמיד מא"י וכן לא שום תלמיד מבבל לפני רבי יוחנן וא"כ לא היה מזכיר רב חסדא שהיה מבבל כי אם לבני בבל ולהכי פריך איאך יברכו בני בבל על המרק ועל פירותיה משמע דקאי דוקא על פירות של ארץ ישראל והם אינם אוכלים אותן:

עבידנא

מסורת הש"ס

א) לעיל לה: מא., ב) עירובין נ., ג) ל"ל לא היה כ"ש., ד) ומכיל לה לאלהו בע"ל רש"ל., ה) ל"ל שנמנעו עכוון., ו) ס"ל ל"ג., ז) עירובין יד., ח) [ע' תוס' לעיל לז. ד"ה בומא ותוס' לקמן מה. ד"ה רי"מן], ט) שבת ט: יומא כא.: ביצה ה. תענ' ד: קדושין כט: סוכה מח. [לעיל ה: ביצה יד: סוכה לו. ב"מ קז. ב"ב קמז.], י) [ע"ז כט.].

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהֲרָרֶיהָ תֶּחְצֹב נְחֹשֶׁת: דברים ח ח-ט

2. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: דברים ח י

הגהות הב"ח

(א) במשנה מלים בתחלה:

גליון הש"ם

גמ' למעוטי הכוסס את החטה. ע' לעיל ל"ז ע"א תוס' ד"ה הכוסס:

הגהות הגר"א

[א] מאי ניהו ברכה ה' מעין ג'. כ"כ פ"ל דתמצא מיעם על המחיה ועל הכלכלה כו' עד טוב ומטיב לכל ותוסס על המרק ועל המחיה ועל פרי העץ. דתמצא על הגפן ועל פרי הגפן. מיתתם כמאי חתים רב חסדא אמר כו'. כן הוא גי' רי"ף ורא"ש ולגי' אלנו ל"ש לומר לא שפש מה' מיגים: [ב] שם (כי אתא רב דימי א"ר חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הכא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות. אבל שאר ברכות כו' כ"ש כרוך מקדש ישראל וכו' ש"ס הכא מאי: תפ"ש:

לעזי רש"י

טוריני"א. טונה. קוביא"ש [קובידר"ש]. לחקה.

מוסף רש"י

פירות גינוסר. אלן יש כגרת ופירותיה מתוקין (עירובין ל.). צנא. סל (חולין נז.). דלא טעים זיונא. לא אלנלי לשונא ועניין אלי רעב (שם). מזייהו. שעוותיהם (מגילה מז. ועוד). ברכה אחת מעין שלש. לומר אחת היא שהיא דומה ודומה לשלש ברכות דברכת המזון שהיא לשוויתא כדאמרינן (לקמן מח.) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך, זו ברכת המזון, דקא אתיא ושבעת דלעיל, לומר אלהיכם אלהיכם ולשבועתך בכרכה, אשר נתן לך זו טובה ירושלים, הטוב והמטיב ביבנה מקיצוה ואיתה מן המגין, והני תלתא אלנלם מתיבי, דתניא לעיל מיניה אלן אבל כל שהוא מעין שלש אלנלם בה לאם, לכל מברכינן עליה ברכה אחת המחיבי בשבת אלן ישראל לא בעינן שלמות אבל מעין שלש אבי לזו (סידור רש"י ר"ס קס, הפרדס עמ' קעו, מחזור ריטרי סי' סס). שהכל נהיה בדברו. לפניו, ולאחריו לא כלום (עירובין יד.). ר' טרפון אומר בורא נפשות רבות. ברכה זו היא קדומה לאחר המקדש, דתניא (דברים ח ג) לא על הלחם לבדו, ותניא כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (בת"י) ואלי אמעמד דר' טרפון בא לחייב אף ברכה אחריו בורא נפשות רבות, ולא נסיבא לאמרינן במס' נדה (נא.): יש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו, ואמרינן לאמוני מאי, והיינו בא ולבא בפא דמברך אמיא כי' ולא אמרינן ולר' טרפון לתמייב אמיא מאי איכא למימר, אלא נלאה דר"ע אלנלעיו אקמור (עירובין שם). כי אתה טוב ומטיב לכל. כנגד הטוב והמטיב שיקיטה ביבנה (סידור רש"י ר"ס קי, הפרדס עמ' קעו, מחז"ו ס"ר ע). על המחיה. כלומר שהאדם מי בכן, ועל הכלכלה. זן ומפנים אם הנוף, ומיני מזון הוא הוליל וכשלן (סידור רש"י ר"ס קיג, הפרדס עמ' קעח, מחז"ו ס"ר עא).

מתני' [א]הביאו לפניו מליח [ב] תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו [ג]זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **גמ'** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עווירא אמר רב אשי באוכלי פירות גנוסר שנו [ד]אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר כי הוינן בי מאה מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מיניהו [ה]הוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי [ו]ואכיל להו ומשתבע דלא טעים זיונא זיונא ס"ד אלא אימא מזונא רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו רשב"ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לע"ש כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלש בריכות בחדש כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים זוגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל סעודה שאין בה [ז]שריף אינה סעודה:

מתני' אכל ענבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכ"א ברכה אחת [ח](מעין שלש) ר"ע אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו מברך עליו ג' ברכות [ט]השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה בדברו ר' טרפון אומר [י]בורא נפשות רבות וחסרונן: **גמ'** מ"ט דר"ג דכתיב [יא]ארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב [יב]ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ורבנן ארץ הפסיק הענין ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבעי ליה [יג]למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר חנינא [יד]כל שהוא מחמשת המינין בתחלה מברך עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש שאמר רבה בר מרי אריב"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל [טו]אבי לרב דימי מאי ניהו [א] ברכה אחת מעין שלש א"ל [יז]אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבחך ותבנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה [יח]ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא [ט] רב דימי אמר רב חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הכא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם [יח]ולא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה ר"נ בר יצחק אינהו אכלי ואנן מברכין [יט]אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה אמר

קמב א מיי' פ"ג מהל' ברכות הלכה ה והלכה ז סמג עשין כח טוש"ע א"ח סימן ריב סעיף ג:

קמה ב מיי' שם פ"ו הל' ג והלכה יא סמג שם טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ה [ב]:

קמו ג מיי' פ"ג מהל' ברכות הלכה יג ופ"ח הל' יד סמג שם טוש"ע שם [סעיף י-יב]:

קמז ד מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רח סעיף י:

מוסף תוספות

א. להשמיענו דין כל שהוא עיקר ועמו טפלה. ספר הפרלס פער. ב. דאל"כ היה אומר לעולם אינה טפלה לגבי שום דבר שבעולם, קמ"ל מתניתין דהיכא דעיקר אכילתו אינו משום הפת, דהויא הפת טפלה ואינו מברך עליה כלל. שם. ג. [ד]קפץ ר' עקיבא וברך ברכה אחת מעין שלש וכו', והא ר' עקיבא קאמר במתניתין אפילו לא אכל אלא שלק והוא מזונו מברכינן עליו שלש ברכות וכו', וא"כ למה לא ברך ג' ברכות. תוס' הרא"ש לעיל לז. ד. דר"ע דוקא קאמר באוכל כל שובעו, וכן משמע הלשון שלק והוא מזונו, [והתם] לא אכל תמרים כל שובעו. שם. ה. [ה]בשלמא בתחלת הברכה שאני מזכיר בשאר פירי על העץ ועל פרי העץ אנו מזכירים ביין תחת עץ גפן. נמוק"י. ו. כדרך שמזכיר בברכת המזון. רשב"ם. וקודם שיאמר כי אתה טוב ומטיב לכל יאמר, בשבת נחמנו ביום המנוח הזה ובימים טובים ובראשי [חדשים] יאמר זכרנו לטובה ביום פלוני זה. תוס' הרא"ש. ז. דלא מברכינ אכל חד וחד ברכה בפני עצמה אלא כוללן כולן בברכה אחת. רשב"ם. ח. ר' יוחנן דאמר ריתחים בצוארו ויעסוק בתורה לבני בבל דיבר וכו', ושמואל דאמר נושא אשה תחלה לבני א"י אמר וכו', ואין תימה אם שמואל שהיה מבני בבל דמורה לבני א"י, שהיו לפניו תלמידים מבני א"י שהיה מדבר להם, ור' יוחנן אע"פ שהיה מא"י היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל. [וקשה מהכא ד]פריך עלה דרב חסדא אינהו אכלי ואנן מברכים וכו', ומאי קושיא דלמא רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו לפניו מא"י ור' יוחנן לבני בבל וכו', וי"ל וכו'. תוס' קדושין כט: ד"ה הא.

רבינו חננאל

מתני' [הביאו לו מליח. היינו ספלי טרית]. באוכלי פירות גנוסר שנו. שמתוקים מאוד והאוכלם אוכל דבר מליח עמהם, כדאמרינן לקמן שהיו נותנין ספלי טרית לקוצצי תאנים, ואותו מליח עיקר, שאי אפשר לאוכלי פירות בגינוסר בלא הם, והפת עצמו אינו אלא ללפת בו המליח. זיונא סלקא דעתך. [עי' פי' ר"ח עירובין ל, א]. [עיר אחת היתה לו לינאי המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית. פי' ספלים מלאים טרית, והוא המליח שאוכלין אחר שאוכלין מפירות גנוסר הרבה למרק האכילה שבמעיו, אי נמי דנגרריה לליבה]. מתני' אכל ענבים ותאנים ורמונים מברך עליהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש. ואסיקנא כל שהוא מחמשת המינים, שהוא מין דגן חטה ושעורה וכוסמת שבולת שועל ושיפון, והן מבושלין, בתחלה [מברך] בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

מיני פירות כגון אתרוגין ואגוזין ושקדים וכיוצא בהן, שאינו מיני מזונות, בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף בורא נפשות [רבות]. והיכא דאכל מיני מזונות ופרי העץ ושתה יין, מברך ברוך אתה ה' על המחיה ועל הכלכלה, על הגפן ועל פרי הגפן, ועל העץ ועל פרי העץ, ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה וכולי, וחותם ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל הגפן ועל פרי העץ ושפיר דמי. ולא הוי כי האי גוונא חותם בשתים, דאמרינן אין חותמין בשתים, מאי טעמא שהארץ היא המרגיאה את הגפן וכל פרי העץ.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עבידנא כבולהו. וכן אנו נוהגין כרב אשי דמברכינן בתר מיא ונתר ירקא בורא נפשות רבות: **ולבני מערבא דמברכין הבי בתר דבר וכו'.** ואנן לא עבדינן כבני מערבא דדוקא לדידהו שהיה דרכם לסלקם בגילה שייכא ברכה לבשמור תקיו כדכתיב ומעמדת את המקה הזאת למועדה מימים וגו'[א] אבל אנו שמסלקין אותן בחלי היום או אפי' נסלקן בגילה לא שייך תקה ודוקא לדידהו דקסברי לילה לאו זמן תפילין הוא ומימים ימימה אתא למעוטי לילות שייכא ברכה דתקה אבל אנן דקי"ל[ו] דלילה זמן תפילין הוא ואנן[ז] משימין הפסוק ומעמת התקה וגו' בפסח ומה שאין אנו מניחים אותן בלילה מפני שמא יפיח בהן אפי' נמתין לסלקן עד הלילה לא מברכינן[ב] אע"ג דאנן קיימא לן דשבת וי"ט לאו זמן תפילין אפ"ה לא מברכינן דדוקא לדידהו דסגיבא להו תקה קאי אתפילין מברכי' ותדע שהרי אינהו נמי לא היו מברכין אלא אתפילין לזודייהו משום דכתיב בהו תקה אבל אשאר מצות כגון ציצית ולולב וסוכה לא היו מברכין[ח] (וה"ה הכא) וקשה הרוי מצי לשנויי הכי לאפוקי אשאר מצות אפי' לבני מערבא[ט]: דמנקמיה

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו [א]על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר [ב]אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר [ג]אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ' עבידנא כבולהו [ד]תנן [ה]כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי [ה]ריחני א"ר יגאי א"ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא כי אתא רב דימי אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא: רע"א אפילו אכל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של כרוב שנו ת"ר [ז]טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי טעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות דמקרב לבי ברוך. פירוש, כל נפש חיה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מגבינה וחלב ופירות. ואפי' גילדנא דבי גילי. פי', דג הגדל באשפת של הים. קרוב לנפש. פי' חתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה ששם מחיית הנפש, ואם יאכל אותה החולה מחזקתו וכאילו משיבה לו נפש והיינו ענוקא, והוא מקום כנגד בית הבליעה. ורמז לדבר וענקים לגרגרותיך. והיינו אומצא מבי ברוך שאומרין על החתיכה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוברת בתוכו [אביי אמר דאכל]ה בלא בשר. ורבא [אמר בשותה יין אינה מ]זקת כול'. השותה [מים לצמאו מ]ברך שהכל. אמר [ר' אידי בר אב]ין אומצא פטור.

ונתר ירקא בורא נפשות רבות: **ולבני מערבא דמברכין הבי בתר דבר וכו'.** ואנן לא עבדינן כבני מערבא דדוקא לדידהו שהיה דרכם לסלקם בגילה שייכא ברכה לבשמור תקיו כדכתיב ומעמת את המקה הזאת למועדה מימים וגו'[א] אבל אנו שמסלקין אותן בחלי היום או אפי' נסלקן בגילה לא שייך תקה ודוקא לדידהו דקסברי לילה לאו זמן תפילין הוא ומימים ימימה אתא למעוטי לילות שייכא ברכה דתקה אבל אנן דקי"ל[ו] דלילה זמן תפילין הוא ואנן[ז] משימין הפסוק ומעמת התקה וגו' בפסח ומה שאין אנו מניחים אותן בלילה מפני שמא יפיח בהן אפי' נמתין לסלקן עד הלילה לא מברכינן[ב] אע"ג דאנן קיימא לן דשבת וי"ט לאו זמן תפילין אפ"ה לא מברכינן דדוקא לדידהו דסגיבא להו תקה קאי אתפילין מברכי' ותדע שהרי אינהו נמי לא היו מברכין אלא אתפילין לזודייהו משום דכתיב בהו תקה אבל אשאר מצות כגון ציצית ולולב וסוכה לא היו מברכין[ח] (וה"ה הכא) וקשה הרוי מצי לשנויי הכי לאפוקי אשאר מצות אפי' לבני מערבא[ט]: דמנקמיה

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו [א]על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר [ב]אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר [ג]אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ' עבידנא כבולהו [ד]תנן [ה]כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי [ה]ריחני א"ר יגאי א"ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא כי אתא רב דימי אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא: רע"א אפילו אכל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של כרוב שנו ת"ר [ז]טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי טעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות דמקרב לבי ברוך. פירוש, כל נפש חיה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מגבינה וחלב ופירות. ואפי' גילדנא דבי גילי. פי', דג הגדל באשפת של הים. קרוב לנפש. פי' חתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה ששם מחיית הנפש, ואם יאכל אותה החולה מחזקתו וכאילו משיבה לו נפש והיינו ענוקא, והוא מקום כנגד בית הבליעה. ורמז לדבר וענקים לגרגרותיך. והיינו אומצא מבי ברוך שאומרין על החתיכה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוברת בתוכו [אביי אמר דאכל]ה בלא בשר. ורבא [אמר בשותה יין אינה מ]זקת כול'. השותה [מים לצמאו מ]ברך שהכל. אמר [ר' אידי בר אב]ין אומצא פטור.

שורפת תחת קדרת הלפת: **פעמים שהוא ממיס.** ואנו הן ביום שבעה ימים למליחתו או ביום שבעה עשר או ביום שבעה ועשריס: מאי

קופרא. כל מיני בשר: **אבל ירקא לא.** צריך לברוכי אחריה: **חד לפרי.** מר זוטרא שהחכר כאן יחיד בלא שם אביו עביד כרב יצחק בר אבדימי שהחכר בשמו ובשם אביו. **ותרי כחד.** מר בר רב אשי שהחכר בשמו ובשם אביו עביד כר' יצחק שהחכר יחיד: **לבולהו.** אף כרב פפא: **כל שטעון ברכה.** משנה היא במסכת נדה: **למעוטי ירקא.** וכ"ש מיא: **למעוטי מלות.** אין מברכין כשמסלקין תפילין וציצית ואחר תקיעת שופר ולולב: **כל שהוא כביצה.** אין לך מין מאכל שיעור כביצה שלא תהא ביצה טובה לגוף ממנו: **מגולגלתא.** צלויה לחה ורכה שנשרפין אותה: **קייסי.** מדות מחזיקות לוג: **מגולגלתא משיתא.** טובה משיתא קייסי: **מטויתא.** צלויה קשה טובה מארבע קייסי: **מבושלתא.** במיס עלה ג"ר יגאי כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו: **בקלח של כרוב שנו.** שהוא מזון דתניא לקמן כרוב למזון: **לרישין.** כרתי: **כל ירק חי מוריק.** נוטל תואר הפנים: **כל קטן.** שלא גדל כל צרכו ולקמן מפרש כמה כל צרכו: **כל נפש.** דאי חי הנאכל שלם כגון דגים קטנים שגדלו כל צרכן: **הקרוב לנפש.** האוכל מן הבהמה במקום חיות שלה ולקמן מפרש לה: **חוי נגיס.** לכרס האוכל לפת: **נלעסיה.** בקלרה הרבה ומשליכו: **נשלקינהו.** בקדירה הרבה שלא יצטרך לכוסס בשיניו: **קודם ארבע שעות.** שאינו זמן סעודה והריח קשה לבני אדם המספרים עמו קודם אכילה שהגוף ריקן: **לאיידך דר' יצחק סגירא לי.** אבל אסור לספר לא סגירא לי: **בר ווזא.** כלומר שמן וטוב שבוא זוז: **דגים ביה רבעא.** שלא גדל עד רביעית שלו כגון טלה רביעית של איל גדי כדי רביעית של שעיר גדול וכן כל דבר: **גילדני דבי גילי.** דגים קטנים מאד ומצויין בין הקנים בנהר ואין דרכן לגדל יותר. אבל דג קטן ממין דג גדול ולא גדל רובע זה הוא קטן מקטין: **עוקא.** צואר מקום בית השחיטה וסמוך לגב ולמעים: **לבי ברוך.** למקום שברכו שם על השחיטה: **ומי סיסין.** תבשיל של פוליאו"ל: **והרס.** ולדיר"א שהולך ועלר בו: **יוחרס הכבד.** ערפשא דכבדא שקורין מייבר"ש: **מבלי בשר.** היא קשה אבל כשמבשלה עם בשר שמן מתיש כחה: **מבלי יין.** כשאין שותה אחריה יין: **מבלי עלים.** שאינו שולקה הרבה: **פודני.** בעל שכר תמרים. וכ' פפא מוכר שכר היה כלומר בגיזהו נשך (ב"מ ד' סה.) ערפשא דרב פפא שכראי לא פסיד ואמר רב פפא אי לאו דרמאי שכרא לא מיעתרי (פסחים קיג.) והוא נקרא פודני כלומר תמרי בחלוף לבי פודנא רהוטו (שם): **דלא נפיש לבו חמרא.** שאומי שכר אתם: **במאי תבריהו לה.** לבאו של לפת: **אופי פרסייתא.** בקעיות של עלים גדולות היתה

מסורת הש"ס

ג) נדה נא:, ב) [שבת קיז.], ג) [נקמן מז: ע"ז כט.], ד) [ע"ל יבמ וכן לתמן נז: וכן לתמן בעו"ב כט. ע"ז פרבש"ל], ה) [נעבוך פי' פודני ירא שמים כלכתיב טוב ה' לנלאיו וע' ברבש"י מנחות עא. ונדה יב:], ו) מנחות לו:, ז) ל"ל מוקמינן, ח) רש"ל מ"ר, ט) [בתוס' סוכה לב. ד"ה אבל לפניו וכו' ובתוס' נדה נא: ד"ה ולבני מערבא ישוב עז זה ודע דבתוס' נדה שם מבואחרים הדברים יפה וע"ע תוס' מנחות לו: ד"ה ומעמת],

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דבש) תז"מ:

לעזי רש"י

פוליאו"ל [פוליו"ל]. מנחה (צמח). ולדיר"א [וידילור"א]. רחם (של חיה). איבר"ש [איברי"ש]. סרעפת.

מוסף רש"י

ומי סיסין. פוליו"ל יבש שורה במים ושותה (ע"ז כט.). והרס. לתמה של בהמה (שם) וידליי"ל שהשליל בתוכו (לקמן נז:). **ויותרת הכבד.** מייבר"ש של בהמה (שם). סודני. תלמידי חכמים על שם (תהלים כה) סוד ה' ליראיו (מנחות עא. נדה יב.) ג"א רב פפא דמי שיכרא סוס כי' ומאלי קרו ליה פודני סוד נאה, שמעשלת וגמולות חסדים (מנחות שם).

מוסף תוספות

א. (ד"ה)סברי דבחורקת תפילין הכתוב מדבר, ולומר השמר שלא יהיו עליך אלא מימים ימימה, כלומר בימים לאפוקי לילות, והלכך כשהיו מסלקין אותן בלילה היו מברכין עליהן לשמור את חוקיו. רשב"ם. ב. אפי' חולצן משום לילה. תוס' עיליומן לו. ד"ה ומעמת.

רבינו חננאל

... אסיקנה ביצה... בין חו"יים בין מבושלים וכן ירק [וכן מים] כולן בתחילה ב' א' ר"י אלהינו [מ"ה ש]הכל נהיה בדברו ובסוף ב' א' ר"י אלהינו מ"ה בורא נפשות רבות. פיר' חד כביתרי מר זוטרא [שנזכר]חיד שלא נזכר שם אביו [עביד כר]ב יצחק בר אבדימי [שנזכר בש]נים שמנו ושם אביו .... [תנן. כל שטעון ברכה] לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון] ברכה לפניו וא[ין]ן ס[ע]ון ברכה לאחרי[ו] לאפוקי מיא ... ואסיקנא מצוות] וריחני שמבו[רכין לפניהם ואין מברכין] לאחריהם, [ולבני מערבא דמברכי] בתר דמסלקין [תפלייהו בא"י אלהינו מ"ה] אשר קדשנו במצו[תיו וצונו לאפוקי מאי] לאפוקי ריחאני בלח[וד]א. [כל שהוא] כביצה בין פת של .... בין בשר שמן כביצה [ביצה טובה] הימנה, ביצה מגולגלת [טובה מששה] אוקי סולתא. ביצה צלויה [היא טובה] מארבע ביצה שלוקה היא טובה מכולן דבר כ]משקלה, הא דתנן אכל שלק[ן והוא מזו]נו. אוקימנא בכרוב. **כל נפש משיב את הנפש אמר רב פפא אפילו גילדני דבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב בענוקא א"ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא אייתי לי מהכא דמקרב לבי ברוך.** פירוש, כל נפש חיה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מגבינה וחלב ופירות. **ואפי' גילדנא דבי גילי.** פי', דג הגדל באשפת של הים. **קרוב לנפש.** פי' חתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה ששם מחיית הנפש, ואם יאכל אותה החולה מחזקתו וכאילו משיבה לו נפש והיינו ענוקא, והוא מקום כנגד בית הבליעה. ורמז לדבר וענקים לגרגרותיך. והיינו אומצא מבי ברוך שאומרין על החתיכה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוברת בתוכו [אביי אמר דאכל]ה בלא בשר. ורבא [אמר בשותה יין אינה מ]זקת כול'. השותה [מים לצמאו מ]ברך שהכל. אמר [ר' אידי בר אב]ין אומצא פטור.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מאי עמא דבר. היאך נוהגים. וכבר נהגו לברך בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא:

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו וכו' זומן. להזמן יחד לברוך ברכה בלשון רבים כגון נברך: **שנעלה תרומתו.** קס"ד (ℵ) תרומת מעשר שלו שעל הלוי להפריש: **מעשר שני שנפדה.** להמירו בתחילה חוץ לירושלים ותת פדיונו יעלה לירושלים ויאכל: **והשמש.** שמשמש בעבודה ואכל עמהם כדי להצטרף עמהם לזמון. ובכל הני אצטריך לאשמעינן אע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה כדמפרש ואזיל בגמרא(ב): **עד כמה מזמנין.** כמה יאכל עמהם ויתחייב עמהם בזימון ונפקא מינה להוליאם ידי חובתן אם יתנו לו הכוס לברך: **גמ' מה"מ.** דשלשה לאוס לברכת לירוף: **גדול נר' אחי.** הרי שלשה. וכן אקרא הבו גודל היחיד אומר לשנים: **אינו רשאין ליחלק.** ולברך כל אחד לעצמו דמפקעי לה לחובת זמון: **שלשה אין שנים לא.** ה"פ דמדקתני אין רשאין ליחלק שמע מינה דשלשה מזמנין שנים אין מזמנין ואפילו לא דאי אמרת שנים נמי אם לא לא מזמנין אמאי אין האחד רשאי ליחלק ליזיל הוא ולא מפקעת ברכת זמון בהכי וזימנו השנים: **אלמי הפס דהוקבעו בחובה מעיקרא.** ואי אזיל הוא מפקעת להו חובה וקמו להו ברשות וגדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה(ג): **אוכל עמהם.** אין כאן גאוה דיחיד להו דמיימי להו לידי זמון. ואי שנים מזמנין אמאי ניחא להו בלאו דידיה נמי אי בעו מזמני: דיחיד

דחנקתיה אומצא. ודוקא מיס שאין לו הנאה כי אם לשתות מיס לצמאו והנאה דחנקתיה אומצא אין זה נחשב הנאה אבל שאר משקים שאעלנה הגוף נהנה מהן(א) בכל ענין מברך ואפילו חנקתיה אומצא כדאמרינן לעיל (דף נ.) ואע"ג דלרפואה אתי בעי ברוכי ורב עמרם(ℵ) פירש דדוקא לפניו לא בעי ברוכי אבל לאחריו מייב(ב) ורבינו משה פירש דלא היא דהואיל ואינו נהנה אפילו לאחריו לא בעי ברכה(ג):

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירוש לפניו ופוק חזי מאי עמא דבר והנה נהגו העולם לברך לאחריו אבל לא מצינו לפרש דפליגי בלאחריו דתנא קמא סבר דמברך לפניו ולא לאחריו ורבי טרפון סבר אף לאחריו יברך בורא נפשות רבות דאם כן כי פריך לעיל מרב פפא דמברך (ליקמ') [לסייעיה] ממלתיה דרבי טרפון שהוא תנא(ד):

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. פירוש אבל אין רשאין ליחלק ובכאן אם אמרת מייבים לזמן ועתה לכאורה אין זה קשה וכן לקמן (דף נ.) פריך תניגא מדא זימנא שאין רשאין ליחלק ליחלק היינו משום דמייבים לזמן ול"נ דהכי פריך הכא אם אמרת דאין רשאין ליחלק דמשמע אם גמרו אכילתן יחד אינן רשאין ליחלק אבל האחד רשאי לגמור סעודתו ולברך קודם חברו ומייבין לזמן משמע דחובת זימון עליהם ואינן רשאין לגמור סעודתן זה בלא זה ומשני שמואל כאן בתחלה כאן בסוף איזהו בתחלה ואיזהו בסוף פליגי בה תרי אמוראי חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אבל כזית זהו בסוף וחד אמר אבל כזית זהו בתחלה נתנו דעתם לאכול זהו בסוף ורב אלפס תופס דרך י"ראשון עיקר וה"פ נתנו דעתם לאכול כלומר שהתחילו מתחלה לאכול ביחד זהו בתחלה אז ודאי חובת זימון עליהם אבל כזית זהו בסוף כלומר אם האחד התחיל קודם חברו בכזית אז ודאי אם גמרו סעודתם יחד מייבים לזמן אבל רשאין לגמור זה בלא זה ולבסוף **אבל** טבל אין מזמנין עליו. תימה דאמר בערכין (דף ד.) הכל מצטרפין לזמון כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני לא לריכא אף על גב דכהן אוכל תרומה וישראל חולין אלמא אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכהן יכול לגרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לזמון והכא נמי נהי דאם מעייהו אכל טבל דאין רואי לאחרים אמאי אינן מזמנין ויש לומר דאכילת טבל דלא חזיא אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראויה לכהן האוכלה כ) והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לזמן כדאמרינן (בב"ק פ"ט דל"ד) הרי שגזל סאה חטין וטחנה ℵ ואפאה ואכלה ומברך עליהן אינו מברך אלא מגאל מכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר הנאה מן השנים והוא אוכל משלו יכול להצטרף עמהם לזימון דהני דאינו ראוי לאכול עמהם הם ראוים לאכול עמו וכן לענין המזהר מפת של נכרי[ד] אבל אם שלשתן מודרין הנאה זה מזה[ה] אין מצטרפין אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא אתאי לו: **בקולן של משה.** ומ"מ היכי מייתי מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כחו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא היה לריך להרים קולו שהרי לא היה מדבר אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רם יותר מקולו של הקב"ה שהיה קורא: **אם** רצו לזמן אין מזמנין. פירש"י וכן לענין המוליא ושאר ברכות אין האחד מברך להוליא חברו לגבי הא דאמר אביי נקטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק ולברך כל אחד לעצמו בין ברכת המוליא בין ברכת המזון לשון רש"י לקמן ולא נהירא דלעיל פרק כילד מברכין (דף לט.) בעובדא דבר קפרא רשות לאחד לברך ושנים הוו התם ועוד אי הוו אלשה התם לא היו שם אלא פירות[ו] וכן נמי אמרינן לקמן (דף נג.) דעל המאור אחד מברך לבולן ע"כ נ"ל דבברכה ראשונה מוליאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם הואיל ויושבין לאכול יחד דעתן לגרף ואחד מברך להוליא חברו אבל בברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה לריך לברך כל אחד לעצמו ויש מתרלים דיש חלוק בין ברכת המוליא דלא הוא כי אם דרבנן ע"כ מוליאין זה את זה אבל בבהמ"ז שהיא מדאורייתא לשם החמירו[ט]:

שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק. מפרש"י אמאי אין רשאין ליחלק האחד מפני השנים כיון דב' נמי מזמנין ליזיל הוא והא לא מיפק' ברכת זמון תימה דילמא טעמא דאין רשאין ליחלק משום דיפטרו לגליסי מברכת הזמון וגם הוא אין לו להפקיע ברכת הזמון[ז] וי"ל דעיקר פרכתו ℵסמיך אספיקא דקתני ד' אין רשאין ליחלק אע"ג דליכא שנים מכאן וב' מכאן[ח] והוי כמו וכו' וכה"ג תמצא בהרבה מקומות ומיתה א"כ אמאי לא מקשי מן הספיקא בהדיא ע"כ פירש רבינו יהודה: ודאמאי פריך מרישא וה"ק דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל למימר אין היחיד רשאי ליחלק ג"כ אין אחד מהם רשאי ליחלק[ט] אבל מדקתני אין רשאין ליחלק משמע מכלהו פקע זמון אם נתחלק אחד מהם[י]: והא

דחנקתיה אומצא אומר ליה: רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן: [ℵ]אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי ואמרי לה לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה [ב]אפוק חזי מאי עמא דבר:

הדרן עלך כיצד מברכין

[ג]**שלשה** [ב]שאכלו כאחת חייבין לזמן אבל [ד]דמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו מעשר שני והקדש שנפדו [ד]והשמש שאכל כזית [ה]והכותי מזמנין עליו [ו]אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות מכזית [ז]והנברי אין מזמנין עליו [ח]נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן [ט]עד כמה מזמנין [ב]עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה: **גמ'** מה"מ אמר רב אסי דאמר קרא [1]גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר מהכא [2]כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר רב חנן בר [ℵ]אבא [מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך שנאמר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר [3]משה ידבר והאלהים יעננו בקול שאין תלמוד לומר בקול ומה תלמוד לומר בקולו של משה תניא נמי הכי [ב]אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו ויקרא: אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לזמן מזמנין וחד אמר אם רצו לזמן אין מזמנין תנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן שלשה אין שנים לא התם חובה הכא רשות תא שמע [ל]שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק שלשה אין שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע [מ]השמש שהיה משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם דניחא

מיס לצמאו והנאה דחנקתיה אומצא אין זה נחשב הנאה אבל שאר משקים שאעלנה הגוף נהנה מהן(א) בכל ענין מברך ואפילו חנקתיה אומצא כדאמרינן לעיל (דף נ.) ואע"ג דלרפואה אתי בעי ברוכי ורב עמרם(ℵ) פירש דדוקא לפניו לא בעי ברוכי אבל לאחריו מייב(ב) ורבינו משה פירש דלא היא דהואיל ואינו נהנה אפילו לאחריו לא בעי ברכה(ג):

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירוש לפניו ופוק חזי מאי עמא דבר והנה נהגו העולם לברך לאחריו אבל לא מצינו לפרש דפליגי בלאחריו דתנא קמא סבר דמברך לפניו ולא לאחריו ורבי טרפון סבר אף לאחריו יברך בורא נפשות רבות דאם כן כי פריך לעיל מרב פפא דמברך (ליקמ') [לסייעיה] ממלתיה דרבי טרפון שהוא תנא(ד):

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. פירוש הכא את אמרת אין רשאין ליחלק והכא את אמרת מייבים לזמן ועתה לכאורה אין זה קשה וכן לקמן (דף נ.) פריך תניגא מדא זימנא שאין רשאין ליחלק ליחלק היינו משום דמייבים לזמן ול"נ דהכי פריך הכא את אמרת דאין רשאין ליחלק דמשמע אם גמרו אכילתן יחד אינן רשאין ליחלק אבל האחד רשאי לגמור סעודתו ולברך קודם חברו ומייבין לזמן משמע דחובת זימון עליהם ואינן רשאין לגמור סעודתן זה בלא זה ומשני שמואל כאן בתחלה כאן בסוף איזהו בתחלה ואיזהו בסוף פליגי בה תרי אמוראי חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אבל כזית זהו בסוף וחד אמר אבל כזית זהו בתחלה נתנו דעתם לאכול זהו בסוף ורב אלפס תופס דרך י"ראשון עיקר וה"פ נתנו דעתם לאכול כלומר שהתחילו מתחלה לאכול ביחד זהו בתחלה אז ודאי חובת זימון עליהם אבל כזית זהו בסוף כלומר אם האחד התחיל קודם חברו בכזית אז ודאי אם גמרו סעודתם יחד מייבים לזמן אבל רשאין לגמור זה בלא זה ולבסוף **אבל** טבל אין מזמנין עליו. תימה דאמר בערכין (דף ד.) הכל מצטרפין לזמון כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני לא לריכא אף על גב דכהן אוכל תרומה וישראל חולין אלמא אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכהן יכול לגרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לזמון והכא נמי נהי דאם מעייהו אכל טבל דאין רואי לאחרים אמאי אינן מזמנין ויש לומר דאכילת טבל דלא חזיא אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראויה לכהן האוכלה כ) והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לזמן כדאמרינן (בב"ק פ"ט דל"ד) הרי שגזל סאה חטין וטחנה ℵ ואפאה ואכלה ומברך עליהן אינו מברך אלא מגאל מכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר הנאה מן השנים והוא אוכל משלו יכול להצטרף עמהם לזימון דהני דאינו ראוי לאכול עמהם הם ראוים לאכול עמו וכן לענין המזהר מפת של נכרי[ד] אבל אם שלשתן מודרין הנאה זה מזה[ה] אין מצטרפין אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא אתאי לו: **בקולן של משה.** ומ"מ היכי מייתי מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כחו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא היה לריך להרים קולו שהרי לא היה מדבר אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רם יותר מקולו של הקב"ה שהיה קורא: **אם** רצו לזמן אין מזמנין. פירש"י וכן לענין המוליא ושאר ברכות אין האחד מברך להוליא חברו לגבי הא דאמר אביי נקטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק ולברך כל אחד לעצמו בין ברכת המוליא בין ברכת המזון לשון רש"י לקמן ולא נהירא דלעיל פרק כילד מברכין (דף לט.) בעובדא דבר קפרא רשות לאחד לברך ושנים הוו התם ועוד אי הוו אלשה התם לא היו שם אלא פירות[ו] וכן נמי אמרינן לקמן (דף נג.) דעל המאור אחד מברך לבולן ע"כ נ"ל דבברכה ראשונה מוליאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם הואיל ויושבין לאכול יחד דעתן לגרף ואחד מברך להוליא חברו אבל בברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה לריך לברך כל אחד לעצמו ויש מתרלים דיש חלוק בין ברכת המוליא דלא הוא כי אם דרבנן ע"כ מוליאין זה את זה אבל בבהמ"ז שהיא מדאורייתא לשם החמירו[ט]:

שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק. מפרש"י אמאי אין רשאין ליחלק האחד מפני השנים כיון דב' נמי מזמנין ליזיל הוא והא לא מיפק' ברכת זמון תימה דילמא טעמא דאין רשאין ליחלק משום דיפטרו לגליסי מברכת הזמון וגם הוא אין לו להפקיע ברכת הזמון[ז] וי"ל דעיקר פרכתו ℵסמיך אספיקא דקתני ד' אין רשאין ליחלק אע"ג דליכא שנים מכאן וב' מכאן[ח] והוי כמו וכו' וכה"ג תמצא בהרבה מקומות ומיתה א"כ אמאי לא מקשי מן הספיקא בהדיא ע"כ פירש רבינו יהודה: ודאמאי פריך מרישא וה"ק דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל למימר אין היחיד רשאי ליחלק ג"כ אין אחד מהם רשאי ליחלק[ט] אבל מדקתני אין רשאין ליחלק משמע מכלהו פקע זמון אם נתחלק אחד מהם[י]: והא

עין משפט נר מצוה

קנב א [מיי' פ"ח מה"ל ברכות הל' ח] טוש"ע או"ח סימן רל סעיף ז:
א ב מיי' פ"ה שם הלכה כ סמג עשין מז טוש"ע או"ח סימן קצ סעיף ח:
ב ג מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' כ סמג שם: ג ד טוש"ע או"ח סימן קצו סעיף ח:
ד ה טוש"ע שם סעיף ב: ה ו מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע או"ח סי' קלו סעיף ח:
ו ז מיי' פ"ה מה"ל ברכות הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן קצו סעיף ד:
ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ח ט מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפד סעיף ו ומימן קלו סעיף ד:
ט י מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' יד סמג שם טוש"ע או"ח סימן קכד סעיף יב:
י כ מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ג וסיי"ב הל' ספלה הל' יא טוש"ע או"ח סי' קמה ס"ד ומור יי"ד סי' רמו:
יא ל מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה י סמג עשין מז טוש"ע או"ח סי' קצ סעיף ח:
יב מ טוש"ע שם וסי' קע סעיף ה:

תורה אור השלם

1. גֹּדְלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:
2. כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:
3. וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל:

שמות יט יט

רבינו חננאל

ואסיקנה [הלכה בב]רכות פוק חזי מאי עמא דב[ר]. **הדרן עלך כיצד מברכין סליק פ"ו לפ"ש פרק שביעי**

[אכל דמאי וכו'. ראה להלן מז, א ב. אכל טבל וכו'. טבל הוא שלא הורמה ממנו התרומה והמעשר]. כתיב... כי שם [ה' אקרא הבו] הרי שלשה. [ומנין שאין המתרגם רשאי] להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר] משה ידבר והאלהים יעננו בקול [בקולו] של משה. ותנא"א כותיה דאין רשאי] המתרגם להגביה ק[ולו יותר מן הקורא] [אל' ימ]עך הקורא קולו [ויקרא] ..... הענה אמן [לא יגביה קולו יותר] מן [הב]רך שנא' ונרוממה [שמו יחדיו]. איתמר שנים שאכלו רב [ור' יוחנן] חד אמ' אם רצו לזמן מזמנין, וחד אמר] אפילו [אם ר]צו אין מזמנין [שלקלינן] וטרלינן ... ואסיקנא הסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אין מזמנין, וקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה ר' יוחנן.

מסורת הש"ס

ℵ) עיתוס' יד:. ב) [ע"ירוסין עם פסחים נד. מגמות לב:]. ג) [לקמן נ.]. ד) פסחים מט: יומא עט: [ועי' תוס' לקמן מט: ד"ה עד כמה]. ה) [ע"ל רבא כ"פ בשאלתות פרשת יתרו]. ו) [לקמן נ.]. ז) [לקמן מז. מז:]. ח) [קידושין לא.]. ט) [ועיין רש"י עירוסין יד: ד"ה ר"ש]. י) [ע"ל מגמה רש"ס]. כ) מן וה"ה כו' עד אלא מגמן מ"ל מ"ז וכ"ל אין כאן מקומו. ל) [ועמ"ש תוס' בחולין קו. ד"ה ומ"מ].

הגהות הב"ח

(ℵ) רש"י ד"ה שנטלה תרומתו קס"ד. נ"ב נ"ל דמשום קיפא קאמר רש"י קס"ד ועי"ל דף מ"ז ע"ב ול"ע שהוא ט"ס וחז קאי אקיפא אלא שלא נטלה תרומתו וק"ל שוב ראיתי בשנת דף קכו פרש"י לשם וכ"ל תרומה גדולה שעל יכולה להפרש והפרישו קודם וכו' ע"ש חוס מסר כאן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אכל טבל כו' ואפאה ואכלה ומברך. שם ניחא קן. אלא ואפאה הכפרים אלה ובכיר ול"ע: תוס' ד"ה שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק כו' סמיך אבריפא. כעין זה כתוס' ניעין דף פ' ע"ב ותוס' ד"ה זו דברי ר"מ ור"ש:

מוסף רש"י

מאי עמא דבר. מה נהגו הטם שהכל (ערובין יד:). חוו היא הברכה לאמריהם: אלהיו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונם, על כל מה שברא להחיות בהן נפש כל חי בא"י חי העולמים, פירוש על המקרא הזה כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח ג) כלומר הקב"ה בורא נפשות רבות ומגשים הרבה על כל המעלים שברא להחיות בהן נפש כל חי, שאינן מיין אם לא על המעלים, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם (מדרש רש"י סי' קסז, הפרדס עמ' קנט, מחדו"ו סי' נא).

הדרן עלך כיצד מברכין עד כמה מזמנין. מברכין על המזון אחריו (יומא עמ:) מו: שלשה שאכלו כאחת דמנן חייבין לומן ואין רשאין ליחלק (פסחים מט:). ואין רשאין ליחלק. דאמתיבו להו זימון (לקמן נ.).

מוסף תוספות

א. בשתייתו ובטעמו. תוס' הל"ש. ב. מקמי דלישתי לא יברך שהכל משום דאינים, לבתר דשתי מברך בג"ר. שם, מו: מתחלה אינו מברך עליו כיון שלא היה שותה להנאה, אלא לבסוף כיון שכבר נהנה ממנו מברך עליו בורא נפשות רבות. רבינו יונה. ג. דטעמא הוי משום דלא מתהני, וא"כ מה לי לפניו מה לי לאחריו. תוס' הל"ש. ד. אם יש בחבורת הזמון אחד נזהר מפת של גויים, והאחרים אינן נזהרים ואוכלין, דליכא אפילו איסורא דרבנן, מזמנין יחד, ואע"ג דחד מינייהו אינו יכול לאכול מפתן מחמת שמחמיר על עצמו ונזהר בכך, כיון דאיתתו מצו אבלי מדידיה מצטרפין לזימון. רשב"ם. ה. כיון דליכא חד מינייהו דמצי אכיל מדחברייה. שם. ו. ואין חילוק בפירות בין ג' לב'. תוס' חולין קו: ד"ה ומ"מ. ז. כי חל עליו חובת זימון וא"א לו לברך בלא זימון, כדקתני במתניתין ד' הי' אינן רשאין ליחלק אע"פ שנשארו שלשה. תוס' הל"ש. ח. אלמא שנים שרצו לזמן אין מזמנין, דאי איתא, ארבעה וחמשה אמאי אינן רשאין ליחלק, הא איכא זימון בכל כת וכת מינייהו. רשב"ם. ט. דאז הוה משמע דאיסור החילוק הוא בשביל היחיד שחל עליו חובת זימון, אבל השנים הנשארים לא איכפת להו בזימון, שיכולין לזמן אם ירצו. תוס' הל"ש. י. שאפי' השנים שנחלקין לצד אחד אין זימון ביניהן. רשב"ם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות